

вчених, які професійно займаються усноісторичними дослідженнями. Однак вся очевидність того, що інтерпретація усного наративу давно виступає засобом самореалізації багатьох наукових напрямів, дає поле для аналізу та подальшого усвідомлення значення усних історій як повноцінного емпіричного матеріалу, а усної історії – як міждисциплінарної галузі знання.

Список використаних джерел і літератури:

1. Глинська Л. Ф. Усна історія як сфера духовної спадщини народу (з досвіду вивчення соціокультурних процесів Запорізького Приазов'я). *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили*. Сер. : Соціологія. 2012. Т. 201, Вип. 189. С. 110–113.
2. Кісь О. Усна історія: становлення, проблематика, методологічні засади. *Україна Модерна*. Число 11. Львів-Київ, 2006. С. 7–24.
3. Нагайко Т. Ю., Іваненко А. О. Методичні рекомендації з організації та проведення наукових досліджень з питань вивчення історичного минулого сільських населених пунктів засобами усної історії (для студентів історичних факультетів). Переяслав-Хмельницький, 2005. 33 с.
4. Пастушенко Т. В. До створення Української асоціації усної історії. *Український історичний журнал*. 2007. № 3. С. 230–235.
5. Пастушенко Т. Метод усної історії та усно-історичні дослідження в Україні. *Історія України*. № 17–18 (657–658), травень, 2010. С. 10–15.
6. Таборанський С. Проблеми усної історії на XV Міжнародному конгресі історичних наук у Бухаресті (1980 р.). *У пошуках власного голосу: Усна історія як теорія, метод та джерело*. Зб. наук. ст. / За ред. Г. Г. Грінченко, Н. Ханенко-Фрізен. Харків : Видавництво, 2010. С. 225–235.

Секція 3. Україна і світ: ідеологія, політичні практики, історичні наративи

Кучеренко Лілія

ВИТОКИ ПАЦИФІЗМУ У ФІЛОСОФІЇ МО ДІ

У статті запропоновано розглянути соціально-політичну ситуацію в Стародавньому Китаї у період «воюючих царств», тобто з V ст. до н. е. по III ст. до н. е., та підкреслити джерела пацифізму у філософській доктрині Мо Ді.

Ключові слова: *Стародавній Китай, моїзм, філософія, пацифізм, Мо Ді.*

The article is devoted to socio-political situation in ancient China during The Warring States Period that took place from the V century B. C. till the III century B. C. Besides, we must emphasize the origins of pacifism in Mohism philosophy.

Keywords: *Ancient China, Mohism, philosophy, pacifism, Mo Di.* Сьогодні політична та соціальна історія будь-якої країни наповнена різноманітними протистояннями, тому зазначене у заголовку питання є надзвичайно актуальним з боку уникнення та розв'язання мирним шляхом політичних конфліктів та соціальних протиборств.

Історичний розвиток Стародавнього Китаю містить в собі не тільки зовнішньополітичну боротьбу, але й внутрішні війни. Сима Тань, який був придворним істориком в 140–110 рр. до Р.Х., заявляв, що представники всіх основних філософських шкіл – конфуціанці, моїсти, легісти, даоси, логіки та навіть натуралісти – займались проблемами керівництва країною, і тому багато хто з них намагався навіть сам створити систему управління та захисту держави [3, гл. 130]. Доречно буде також згадати науковців, які займались вивченням розповсюдження, формування та впливу на політичне життя держави філософської доктрини: М. Е. Льюїс [8], Я. Хин-шун [6], М. Л. Титаренко, який здійснив аналіз канонічної книги моїстів «Мо-цзи» [4] та інші.

Метою запропонованого дослідження є виявлення джерел суспільного явища, що в сучасному світі має назву «пацифізм», у філософії Мо-цзи.

У Стародавньому Китаї в хронологічному діапазоні між V і III ст. до Р. Х. започатковується, трансформується та на певний час посідає в головах людей філософська доктрина під назвою «моїзм». Її засновником вважають Мо Ді або Мо-цзи, про місце народження якого досі йдуть жваві суперечки, але, ймовірно, він походив з царства Лу. Спочатку інтерес у філософа викликало поширене в ті часи конфуціанство. Але в процесі його детального вивчення Мо-цзи починає ставити все більше питань до суворих правил і розвивати власне вчення [5, 79]. Погляди Мо-цзи розкрито в однойменному трактаті. У роздумах мудреця викрито соціальні, економічні, політичні й духовні проблеми того часу, адже у період Чжань Го («воюючих царств») нещодавно створена перша китайська імперія була повністю роздрібнена і перебувала у стані перманентної боротьби між царствами.

У висловах Мо-цзи порушуються питання самоідентифікації китайського народу на тлі інших і впливу суспільства на внутрішню ситуацію в Китаї. «Їм здавалося, що змінити ситуацію, коли кожен китаєць звик зважати лише на власні погляди, спроможна лише держава. Мо-цзи сподівався переконати людей, що загальний альтруїзм вигідний кожному, адже лише він здолає відчуженість і ворожнечу в суспільстві. Він закликав приєднати до цієї справи державний апарат, який «заохочуватиме» людей до альтруїзму перевіреним методом нагород і покарань» [1]. Через його суспільні реформи, які за масштабністю дорівнювали філософії Конфуція, Мо-цзи вважають «батьком китайської утопії».

Загалом філософська течія намагається якнайбільше абстрагуватися від вчення Кун-цзи і відтак формує власні основи:

- заклик до політичної верхівки про необхідність «турботи» про всі суспільні прошарки, обґрунтовуючи це тим, що держава – це один механізм, де все повинно працювати злагоджено та на своїх місцях [4, 6];

- відмова від традиційних ритуалів і музики, які формували світобачення китайців; на думку Мо-цзи, такі практики відрізнялись надмірним марнотратством, а стримані правила філософії моїстів характеризувались практичністю [4, 16];

- переконання в тому, що воля неба є фундаментом, на якому має будуватись вся людська діяльність: тобто люди без заперечень повинні робити все так, як цього бажає частина великої філософської тріади [4, 14].

Всю філософську доктрину пронизує теза про «об'єднання для заміни роз'єднання», яку можна пов'язати з поняттям пацифізму, окрему увагу якому почнуть приділяти тільки на початку ХХ століття. Слово «пацифізм» походить від латинських слів *pacis* (мир) і *facere* (робити). Попри те що сам термін почав використовуватись порівняно нещодавно, пацифістські ідеї мають довгу історію. В книзі «Мо-цзи», особливо в 14-й главі можна знайти твердження про існування божественного універсального закону любові. Мо-цзи говорить, що «ми повинні виконувати те, що хоче Небо, а Небо хоче від нас, щоб ми любили один одного і не робили зла один одному» [4, 13]. Легко помітити, що люди не дотримуються цієї простої вимоги й здійснюють злодіяння, порушуючи справедливість, яка сформована божественним Небом. У цьому Мо-цзи вбачає серйозну розбіжність, тому критикує війну. Для чіткого дотримання теоретичних рамок дослідження важливо зазначити значення терміну «пацифізм». За оксфордським словником англійської мови (OED) термін цей визначається так: «Політика чи доктрина, яка відмовляється від війни й всякої форми насильницької дії як способу вирішення конфлікту, особливо при міжнародних справах». Дійсно, Мо-цзи виступав за більш інтернаціоналістичну політику, стверджуючи, що правителі всіх держав мають спільний інтерес до миру і стабільності та повинні практикувати, по суті, мирне співіснування [7].

Також слід зазначити, що до сьогоденного дня принципами, якими керувався Мо-цзи, серед яких раціональні судження, що війна забирає в нас більше, ніж ми можемо отримати, правова та моральна критика великої кількості людей, звернення до божественного закону, і досі послуговуються при критиці війни. Одним з головних аргументів є і те, що вбивство однієї людини ми засуджуємо і називаємо злочином, проте коли стикаємося з масовим - називаємо цю справу війною і прославляємо її перемоги [4, 13].

«Надалі ідеї Мо-цзи не отримали значного поширення, проте є цікавим історичним прикладом виникнення потужної пацифістської доктрини. Китайський філософ заслуговує на увагу ще й тому, що в ньому

не варто бачити абсолютного пацифіста, хоча в ХХ столітті філософ Альберт Швейцер буде називати саме його першим пацифістом. Все, що говорив Мо-цзи, відносилось до воєн, які ми називаємо агресивними і наступальними. Він пояснював, що є оборонні та каральні війни, коли необхідно братися за зброю: якщо на нас напали, то ми змушені звернутися до військового насильства, якщо державець порушує закони неба, то ми повинні відповісти на це» [2].

Отже слід наголосити, що баланс між гармонією і стабільністю є центральним аспектом політичного мислення у традиційному Китаї. Мо-цзи – яскравий приклад обмеженого пацифіста, філософська доктрина якого повністю не відкидає поняття війни, вона лише намагається обмежити його та створити в суспільстві взаємопоеднуючі відносини, які б стали основою стабільності та розуміння в державі.

Список використаних джерел і літератури:

1. Крижанівський О. П. Історія Стародавнього Сходу: Навчальний посібник. Київ: Либідь, 2002. 590 с.
2. Куманьков А. Д. Пацифизм. ПостНаука. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://postnauka.ru/video/95151?fbclid=IwAR1DnAT-7yWTQRzCVOj6ilIdlMjogEMbQYbswU5LtPQoViPepEPleyxtvYc%3Ffbclid%3DIwAR1DnAT-7yWTQRzCVOj6ilIdlMjogEMbQYbswU5LtPQoViPepEPleyxtvYc> .
3. Сыма Цянь. Исторические записки (Ши цзи). (Перевод с китайского, комментарий под редакцией А. Р. Вяткина). Москва: Наука, 1955. 624 с.
4. Титаренко М. Л. Мо-цзы. Москва: Мысль, 1972.
5. Титаренко М. Л. История китайской философии. Москва: Прогресс, 1989. 552 с.
6. Ян Хин-шун Теория познания моистов. Вопросы философии. 1956. № 1.
7. John Gittings. The Conflict Between War and Peace in Early Chinese Thought [Електронний ресурс]. The Asia-Pacific Journal. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: <https://apjff.org/2012/10/12/John-Gittings/3725/article.html> .
8. Lewis M. E. The Just War in Early China. New York: Routledge, 2006. 320 p.

Андрущак Аліна

МАГДЕБУРЗЬКЕ ПРАВО У ВІЛЬНЮСІ

У статті розглядається функціонування магдебурзького права у Вільнюсі.

Ключові слова: *Вільнюс, магдебурзьке право, Магістрат, вїйт, радник, лавник, Ратуша.*